

SZERELEM ÉS KÖTELESSÉG.

TESZÉRI-TÜL.

Pozsonyban négyülés vala. Ily alkalommal sok ember szokott e' városban megfordulni, kik nem hivatásbul vagy kötelességbül, hanem kíváncsiságbul jelennek meg; részint hogy magukat mutogassák, részint hogy az itteni zajongást hallhassák, részint hogy olly gyönyörű beszédek elhangzását megtapsolhassák, de végre talán 's főkép azért, hogy a' magyar szalmatűz' felfellobbanásainak tanui lehessenek.

* *

Mélyen aludtak még Párizs lakói, midőn Várközi éppen keletre néző ablakából a' pompásan kelő napnak első sugárait megpillantá. János Jakapnak társasági kötés czimü munkáját zsebébe tevén lakát elhagyja 's a' Seine folyó partján a' Tuillerie-k mellett az elizeumi mezőkön végig Párizs legkülső szélére, vagyis egészen ki a' szabad természetbe indula.

Ó talán sohasem olvasta volna ez említett munkát, de mivel annyi átkot és anathemát hallott róla 's szerzőjéről mondatui, a' vágy, gyarló emberi természetünknel fogva benne is hatalmason fölébredt a' tiltottat olvasni. Szerzőjét mint a' szabad 's mesterkéletlen természetnek imádóját hallotta néha említeni, tehát ő is, ki a' szabad természetbe ment azt ott meg nem zavartatva olvasandó.

Látták az olvasók őt napkeletkor menni ki, 's most már alkonyodik midőn ő elmerüléséből föleszmél. Feledve vala reggeli, feledve ebéd, feledve minden, az egész világ, csak a' szerző lelke lebegte körül. Az olvasók talán nem is akarják hinni, hogy ő t. i. Várközi beszélyünk hőse magyar lehetett, minthogy a' reggelit, sőt még az ebédet is feledni tudá, de jegyezzék meg az olvasók hogy: nem csak kenyérral él az ember, hanem minden igével, mely az istenszájából jó.

Bár más világokban tévelegve mindent felede is egy időre, a' mi földi 's anyagi, de ábrándozásainak szárnyai lankadozni kezdettek; mert a' természet követelée' magát. — Nem sokat ügyelven ez egyszer a' vendégházok legközelébbikbe megy, lankadozó erejének új táplálékot adandó. El levén a' hasistennek tett áldozat végezve, egy hirlapot vesz föl, mellybe e' szó: „Magyarország“ tünt szemébe, 's az alatta levő czikben az foglaltatik, hogy Pozsonyban négyülés tartatik.

Ha az olvasóknak valamelyike messze külföldön vala már 's ott vagy magyar sőt

hallott, vagy magyar honát érdeklő dolgok akadtak szemébe: képzelheti milly érzés támadt Várközi Lajos lelkében az édes hont érdeklő czikkely olvasásakor. Csak egyszer érezte magát élteben boldogabbnak mint a' millyen most vala, midőn a' forrón szeretett szemérmes lányka ártatlanságában elpirulva borult mellére 's félig halhatólag akadozva rebege: Lajos szeretlek. Sohasem látta ő még édes hona' nevét francia hirlapokban mint különös czikkelyt, csak most; az említett munka szellemével fölmelegült szive sohasem is dobogott még olly fenten az emberiség 's különösen honfitársai boldogításaért mint most. Ismét ábrándozásainak szárnyaira kelvén azt hívé, hogy máskép gondolkodni nem lehet, nem szabad, hanem csak úgy, mint most az ő agyában születtek a' gondolatok. E' lelki részegségében csak azt látta, hogy mind olly czélbul jönnek Pozsonyba össze, millyenbül ő fogna megjelenni, ha joga 's hivatása volna. Milly szépeket, milly dicsőket fognak majd ott honfitársai a' haza boldogságára alkotni, gondolá; mert mi szépnek tetszik minden távolbul nagyító csón nézve! Olly hatalmas vágy támadt benne honát minél előbb láthatni, 'shonfitársait 's kedveseit ölelhetni, millyet még olly nagy mértékben sohasem érzett. Olly szándékkal feküdt le, hogy ha honvágya nem csilapul, a' talán álmotlanul átvirasztandott éj után az imádott hon felé korán induland.

Ki édes ábrándok közt szenderedik el, az igen hihetőleg édeseket is álmodik, legalább Várközi édes álmok közt tölté Párizsban vélt utolsó éjét.

Vágya nem csilapult, sőt magasabb fokra hágott fölserkenésekor. Vesztegetendő ideje nem vala, tehát határozott; csak J. J. utczáját, 's emlékszobrát akará még egyszer látni a' Pantheonban; 's aztán még egy teni valója maradt hátra. Keble zajongott, 's nem tudá mint leendene jobb: irjon e, vagy búcsucsókját csattantsa az elhagyandó szeretettnek ajkaira? Végre határozott, 's ezt írta:

„Kedves kisasszony, e' néhány sor nagy dolgot viszen ma végbe, búcsumat, végbúcsumat veszi kegyedtül, mert nekem menem kell hazámba vissza; 's hihető midőn kegyed e' soroknak végső szavait olvasandja, én már Párizst elhagyandottam. Drága 's édes volt és mindenkor az marad nekem a' kegyed barátsága. Eltem' boldogabb órai közét tartoznak azok, mellyeket kegyed társágában eltölthetni szerencsés valék. Rendeltetésem azonban nem az, hogy itt maradjak; nekem kötelességeim vannak azon hon

iránt, melly szült; szent kötelék 's elolthatlan lánczok kötnek a' nemzethez, mellynek tagja vagyok. Érzem, hogy kegyeddel maradnom tovább nem lehet, nem szabad. Ha késendeném, talán nem lehetendének elég erős a' kegyedhöz csatoló 's mindig erősbuló lánczokat széttépni. Ah Henriette! kínos nekem kegyedtül elvárni, a' szerelem és kötelesség rettenetesen harcolnak belsőmben, de ez utósó győzött; a' kötelesség szent szava az érzelmi hangokat felülmulta. Vagy sohasem kellett volna kegyedet látnom, vagy — e' közép nekem rettenetes leend. De nem szakgatom újra föl mély sebeimet, — Adieu.

Várközi.

Midőn azt hívé az induló, hogy levele még talán kézhöz sem adatek, e' sorok nyujtatnak át neki: „Csak addig várjon kegyed legalább míg levelét végig olvasom. Siettem kegyed elindulását megelőzni, mert azzal, hogy hihetőleg midőn a' végső szókat olvasom, útban leszen kegyed nagyon megijesztette Henriette-et.“

„Nem, nem szabad várákoznom — így tűnődék magában Várközi — föltett szándékom változhatlan. Édes vagy te szerelem, de kötelességem teljesítésének érzése talán még édesebb leend. Nem, nem maradhatok. — Szegény lány, szegény nőteremtés te; kegyetlenség leszen tőlem téged elhagyni, de a' férfiui elhatározásnak változhatlannak kell lennie.“ Mig így tűnődék Várközi, egy másik következő tartalmu levelke adatik át neki: „Az istenre és nemzeted becsületére kérek édes Lajosom maradj, legalább addig maradj míg irhatok neked, ha hozzám jőni nem akarsz, de kérek ne tedd szerencsétlenné a' lányt, ki téged mindenek fölött szeret.

Henriette.“

Erre nem volt Várközi elkészülve. Szerette ugyan ő a' lányt, 's nem lehetete észre nem vennie, hogy viszonyszeretetik, de ennyit nem hit, nem remélt. Ugy vélem, hogy az olvasók nagyobb része azt határozná, hogy illy kérelemre minden esetre várákozzék, tehát várákozott.

„Azt mondá kegyed — így ír Henriette egy pár óra mulva — hogy hónapban nem olyan intézetek vannak mint itt nálunk, hogy ott többféle emberosztályok vannak, hogy kegyednek az nem tetszik úgy mint a' mi országunkbani rendelkezések; azt is hallám kegyedtül, hogy hazájában nem egyenlők az emberek a' törvény előtt, hanem némelyeknek több szabadalmuk van, 's hogy a' ki nem nemes, a' nemzetnek nem is tagja: csodálkozom tehát mint vágyhatik olly hazába vissza,

Kegyed tudja e' honnak alkotmányát, itt azonnal hazám fiaival egyenlő polgár leend. — Kedves Lajosom, maradj itt, vagy ha nem lehet, 's titkolt célaid menni kiszte nek, csak egyszer lássalak még mielőtt elmegy. Ládd mire kényszerített irántad lán-goló szerelmem, de megbocsátod e' lépésemet. Ne, édesem, ne tagadd meg tőlem ez egy kérésemet; nem teljesítve nagyon boldogtalaná tennéd Henriette-edet.“

E' levelke olly hamar érkezék, hogy még az előbbi biléet sem tevé le kezéből Várközi; annak rövid tartalma Lajos egész valóját rendetlenségbe hozá! E' szavaknak: „Az istenre és nemzeted becsületére kérek“ varázs ereje vala, 's hatalmasan rázták föl Várközi lelkét. Azt tudva, hogy ő illy szenvedélyesen szerettetik, a' kedves lány kérését teljesíté. Sohasem czimezte még őt Henriette a' barátságának ez édes és szívhoz szóló hangján, ez jól esett. Egy hosszú és fontos okokbul tömött levelnek nem lett volna olly hatása, millyen a' legelső te-vel véletlenül megszólításnak lön. Lajos elindulását legalább egy nappal halasztandó asztalára könyökölve fájdalmas-édes merengésbe esék. A' viszonyszeretés illy kitünő példája kinek szívét ne érdekelné? de más részről ohajtottá, hogy bár ne szerettetnék, mert milly fájdalmas leend megválása. Kit az ész és szeretet nagy tettekre buzdított, 's egyszerűmind imádothaért lán-goló szerelme visszataroztatott: az képzelheti csak hősünk lelké állapotát. Mig keble ellenkező indulatok miatt a' felzúdult tengerkint háborga, hogy maradjon e még, vagy távozzék, egy másik levelke érkezett, illy rövid tartalmu: „Te éltem gyilkosa, lerontád boldogságomat; te nem akarsz, nem vágysz engem többé látni? Csak egy percnyi időre jótél volna el, míg szívembe döfhetted volna a' gyilkot; oh ez a' te kezedből nekem édes leendene, de magam egy kissé rettegve viszem azt végbe, de végbe viszem; igen! ha te búcsuzatlanul távozol tőlem, végbeviszem. Menj, nem taroztatlak, de halálárnyékom rémkint fog mindenütt kísérni, mert tőled el nem válhatok; lelke örökké kíséred leend. Henriette.“

E' levelkét olvasva megborzadt Várközi. „Valljon nem tettetés e ez? — így tűnődék magában — nem hálósözvény e ez rab-bátétésemre? Nem ismertem még lányt, ki illy indulatosan vallotta volna meg szerelmét. Ez a' szelid női szemérennemel és szerénységgel meg nem férni látszik; de bevárom 's tapasztalni akarom, mit rejthet a' szelid nőkebel.“

Mint villámok löveltek e' gondolatok Várközi agyán keresztül, és természetesen nem késkedve sieté Henriettehöz.

„Ah Lajos!” sikojta el magát Henriette a' belépő Várközi karai közé rogyva. A' jelenés soká néma volt. A' közelében lévő pamlagra viszi Lajos az ájuldozó lánykát; hasztalanul vigasztalja, sikeretlenül intézi hozzá remülést jelentő kérdéseit, szép fejét az ifju keblére hajtja, de némán, szótlanul. Végre a' hosszu néma jelenet után nagy fekete szeméit Várközire emeli föl, mind szótlanul, mellyekből Lajos ezen eszedézt olvasá ki: „Várközi ne hagyj engem el.” Nem tudom voltak e az olvasók közül némeltyek illy jelenetnek tanui, de Várközi a' mellére borult lánykának hozzá fölemelt holló szeméiből azt olvashatni bizonyosnak állíta, hogy ő soha méltóképpen nem viszonzozhatólag szerettetik.

Soká, igen soká folytatta Henriette néma szerepét, neki elég vala Lajost csak nézni; minden vágyai megszűntek; Várközit szemlélve mind azon édest érezte, mit nyelvi kimondani képes. Lajos nem kevéssé kezdé aggódni azon, hogy talán Henriette örökre megnemult, vagy talán elméjében megtebolyodott.

„Maradj édesem, egy perczen itt leszek” ezzel szakasztván félbe Henriette hoszan tartott némaságát 's egy mellekszobába lengett el. Tovább késett, mint ígerte, 's azon ruhát öltve föl magára, mellyben ő legelőször lett boldog, 's milly boldog, midőn Lajos ajkain az első szerelmi üdvös csókot izlelé. —

„E' ruhában voltam legelőször boldog ez életben — mond Henriette szokatlan lelkesedéssel kezében egy tört tartván midőn ismét a' kétségben hagyott Várközihöz viszáj — mikor te azt nyilatkoztatád, hogy szeretsz, legyen utoljára is ugyan ebben az; te eljövél végbucsdát venni, ezt ohajtám csak, többet nem. Fogd e' tört Lajos, verd ide — szivére mutatván — 's tégy boldoggá, ha eltökéllett szándekod itt nem maradni. Fogd kérlek kedves Várközi, az idő mulik, neked menned kell, mint állítád; de tedd meg előbb e' csekély szolgálatot, nekem edes leend a' te kezdből jövő halál; elutazásodat át nem élhetem; vagy ígérd meg, hogy itt megmaradsz.”

„Csöndeseljél édes Henriettem, — szól megremülten Lajos — mi bántja lelkedet? Légy nyugodt, megfontolom, mit tevő legyek.”

Hogy elszánt akarata volt e Henriettnak a' törrel, azt egész bizonyossággal nem tudathatom a' szép olvasónkkal, én részemről sohasem voltam olly szerencsés illy indulatosan szerettetni, de ez esetet bizonyosnak kell vennem, mert így van a' regényben; 's aztán föl akartam tenni, hogy a' gyönged nőkebelben még több tiszta szerelem lakozik mint az elhanyagolt hideg 's csapodár fér-

fiakéban; azon néhány coquetteeket — kik igen elvétve találtnak — ide nem számlálván.

„Beh megijesztél kedves Lajosom — szól Henriette végre csöndesültebb lélekkel, — ha akkor elindultál volna, midőn leveled küldéd, én nem volnék többé; esküszöm Lajos, esküszöm az élő istenre, hogy nélküled élni nem fogok. Ugyan kérlek mért kell neked elmenned? mi kötelességeket emlitesz te leveledben azon hon iránt, mellynek igazi fia nem vagy szabadalmi oklevél nélküli? minő köteleket és elolthatlan lánczokat emlitesz te? Mi köthet téged elszakaszthatlanul olly nemzethez, mellynek tagja tulajdonképpen nem is vagy? Azt is irád, hogy ha készenel még, talán nem leendenél elég erős a' hozzám csatló 's mindig erősülő lánczokat széttépni, 's neked kínos és fájdalmas tölem elválni. De hát el kell e azon lánczoknak tétetniök, mellyek téged hozzám kötnek? ha csakugyan hozzám kötnek? 's ha kínos tölem elválnod, mi kényszerít az elválásra? Lajos, én olly ifjunak ismertelek meg, kit nem csak szeretni, hanem tisztelni is lehet és kell. En a' magyart igen szép lelkületűnek hallottam mindig dicserni, — légy őszinte irántam. Ha igazat mondasz, hogy kínos tölem elválnod, szeretsz, 's ha szeretsz, mért kellene tölem elválnod? te nem szeretsz engem!”

„Oh angyal! — mond Várközi — lehetséges volna e téged nem szeretnem? Indulatosan ölelé ekkor át a' még mindig borzadozó lánykát, 's a' szomju ajkaira olvasztott édes csók még forróbban viszonzoztaték.

Várközi elhagyá őt végre olly ígéretek közt, hogy néhány nap marad, 's azalatt gondolkodik mit tevő legyen, 's hogy ez idő közben egyébiránt még lehető gyakran látogatja meg, vagy talán végkép itt marad. E' szavakra Henriette olly forró 's olly hoszu csókot nyoma az ifju ajkaira, mintha imádottnak lelkét akarta volna magába színi át.

A' hold magosra emelkedett már föl, 's a' melly mintha sajnálkodva tekintett volna Várközire le, midőn lakására visszatért. A' szerelem és kötelesség újra harcolni kezének kebelében. A' szerelem részén vala a' szív, a' kötelességén az ész, mellyik lön győzedelmes, alább meglátandják olvasóim.

Alhatott e szörnyü kínos éjén át, az olvasókra bizon megfathározni; én részemről azt gyanítom, hogy álmodtanul tölté annak nagyobb részét. — Hon, nemzet, honszeretet, emberiméltóság, önállóság, erény, kötelesség és szerelem, tisztán lángoló hév szerelem, ezekről kell gondolkodnom, ezek felől tisztába kell jönnem — így tűnődök Várközi szobájába zárkozva. Nagy szók, felséges nevek, mellyek mégis olly hidegen hangznak el a' divatint változó emberek nyelven, noha elég gyakran, de csupán szokásbul.

(Folytatása következik.)

HIR-KALASZOK

a z é l e t f ö l d é r ü l .

Kemenes, tavasz hó 26-ikán 1838. T. szerkesztő ur! A' napokban Pápan levén, miután két szekér gabonát oleó pénzén elveszgetém, időt nyertem, a' vidékünkön csinoságáru híres casinót megszemlélhetni. Szerencsém levén egy jó ismerőssémmel, annak egyik tagjával találkozi: készséggel ajánlkozik annak megmutatására. Mondhatom, egészen meg valék lepetve, midőn beléptem, 's a' fénylő párosuló csinoságok kívül, honi hírlapjaink nagyobb részét, 's azok közt a' hirdetések közül ismert kegyed lapját is fölaltam. Dicsérni nem szokásom senkit, hanem ha valaki iránt jó indulattal viseltetem: cselekedettel bizonyítom azt be. Föltettem ennélfogva magamban, hogy kegyednek némelly hírekkel szolgálalok vidékünkön, ámbar nem tudom: örömet ad e illyesminek helyet lapjaiban. A' mit most közlende, csak mintegy próbairat gyanánt ohajtom kegyed által tekintetni, mert különben is bizonylatlan vagyok: eltalálom e azon irányt, melyet, hirdetéseinek világos értelme szerint, folyóiratában kitűzött.

Hirt akarok tehát írni kegyednek. Igen: de mi nálunk nem kis dolog — hirre szert tenni. Ezt azonban ne úgy értse kegyed, hogy híressé lenni bajos, mert chez legfőlebb is néhány tábla 's néhány kürtös kell; aztán mindjárt hire fut az embernek Tatárországig. Hirt hallani, 's hirt közleni — nehéz minálunk; 's ezt ismét, nem mintha hir nem volna, azaz nem történnék ollyas, mi méltó hogy tudassék; hanem mert nem igen törődünk azokkal a' mik történnék, 's nem iparkodunk azokat közleni másokkal.

Nagyhéti vásárkor Győrött levén, Linknél egy pár tarka selymekendőt vettem lányaimnak vásárfi gyanánt. Ezeket a' Jelenkor nem tudom hanyádvévi folyamának egyik számába takarék. Én elolvassam otthon a' nyomtatást, 's íme, mind csupa haszontalan aprólékos hírek, külső országokból; p. o. hogy fölfogadtak: melyly gyorsabb 's kitaróbb lovagló; hogy ez és 's lord, vagy micsoda, nagy eszem-izsomot, vagy szebben mondva lakomát, ada; hogy itt és itt egy armányos zsebelő egy úrtól zsebkendőt lopott el 'stb. Emlékezem még halomásból, milly nagy lármát ütöttek egykor újságink, midőn valamely királynénak vagy fejdelmi hercegszszonyinak a' drágaságait ellopták, pedig hisz elég maradt még neki azonkívül is, 's a' mi sopánkodásunk által utoljára sem került elő az ellopott jószág. Minek is hát illy csekélységekkel bibelődünk. Jobb volna, ha saját nemzeti életünk aprólékoságát kísérnök nagyobb figyelemmel, minthogy világhíres dolgok ugy sem igen napi renden valók.

Én megpróbálom kegyednek némelly csekélysegeket írni; majd talán máskor nagyobbakkal is szolgálhatok. — Hiteles kutfőből tudom, 's ennélfogva kezeskedem igazságaért, hogy már megszólamlottak a' nádosok és pocsolják lakosi, nálunk a' malomároknak is. De szükség megjegyznem, hogy ez csak egy kerekű malom, melly minden esztendőn csak két izben öröl, vagy helyesebben mondva — darál; mert nem minden malomnak van lángliszta, melly sokat kerepel. E' ritka munkaságát pedig az okozza, hogy nincs becsületes árka, 's a' mi kis vizet gyűjtene is, a' rétekre özőnlík szét. Gondolkozunk, hogy talán jó lenne igazi csatornát ásatni neki; 's ezt már legalább is harmincz esztendő óta — De visszatérek újságimhoz: A' golyák megérkeztek; a' denevérek fölbredtek téli álmukból; a' kacsák fész-

kelnek; a' b' biczeknek már fiai is vannak; tegnapelőtt szalonka-vad szaton valék, 's egy párt fogtam is; fainak játéku viendő; de azután meggondolám: hát ha az én fiamat vittm el valami, szinte csak egy játéku bul; 's e' gondo atra kész valék azokat tüstint elbocsátni, ámbar velő már jódarabig haladtam. Alkalmam volt e' közben tapasztalni az öregeknek kicsinyeikhez rendkívüli vonzalmukat. Fájdalmas hangu sivítózás közt röpdősének körüllem és fölöttem; annyira közel, hogy sokszor kalapomat is csapdosák szárnyukkal, 's kiragadni akarni látszanak kezemből fiaikat. Midőn elbocsátám őket, nyilbesen lövelék hozzájuk, 's változott hangon — mintegy beszélgetének velők, 's örömkömben szárny-terjgetve futkosák körül az elbujni iparkodókat. 'S még is azt mondjuk, mi emberek, hogy az állatnak esze nincs; hogy az gondolkozi nem tud. Valljon az öröm és fájdalom nem a' gondolkodás jelensége e?

Sok iráshoz nem levén szokva, majdnem elfáslak már újaim. Mostanra tehát félben szakaszom közleményemet. Rövid nap mulva mindazáltal megírom kegyednek többi híremet is; akár használhatja, akár nem. En legalább elégséges tanujelét adom ez által kegyedhez ragaszkodásomnak; ki szíves indulatiba ajánlkozott. 'stb.

Kemenes, tavaszutó 5-ikén. Végre csakugyan erőt von a' természet iszonyu télünk zordon maradványain, 's a' hideg esős időt, — melly helyenkint, p. o. Vásvár vidékén és a' Göcsejen (Szala megyében) nem ugyan kártékony de rendkívüli jégzáporral járt, — enyhe tavaszi napok válták föl. Mintegy varázsvessző illetésire, gyönyörű pompában díszeskedik minden, a' megifjulásnak csudaképet tüntetve előnkbe. De az élet halállal jár, 's létre-kelésnek enyészet felel meg. Igy szunyadt el Ujjfaluban az ébredő természet ölen, kedvesnek gyámkarjai közt, mult hó 25-ikén Taródházi báró Mikos László, kir. val. belső titk. tanácsos, szent-istván rendű középkeresztes, 's ez előtt négy évvel nyugalomra lépett kir. országigazgatási tanácsnok érdemteljes életének 91-ik, példátlanul boldog házasságának 62-ik évében; egy mélyen gyászoló reszketeg özvegyet; egy — emberszerető szívével 's közboldogításra célzó több rendű nyilvános javaslatirul ország-szerterte ismert fiat, b. Mikos Jánost, egy — szinte már özvegyeségre jutott — leányt, 's számos igen jeles szívű 's lelku, részint pedig nagy reményű unokát hagyván maga után. —

Szomoru hir jutott hozzánk Edericsrül (Zalamegyébül) is, hol bosszuálló szándék vezérelte gonosz kezek gyujtogatása által, az első és másod-izben elnyomott tűz. harmadszori kitérésekor, mult hónapban, a' helységnek nagyobb részét hamuvá égeté. Nem kevesebé kedvező körülmény Balaton vidéki, Zala- és Marczal-melléki 's egyéb lapos földű szántóvetőinkre nézve, hogy a' tömredék hóviz, gyarapulva az utolsó esőzések által, még folyást elborítva tartja őszi vetéseik 's tavaszi alá szánt földjeik nagy részét.

VIRÁGNYELV.

Garay- és Kunoss-tul.

Gyöngyvirág.

Mit titokban régen rejtettem,

Ah tovább lehetlen rejtenem!

A' sziníg föltött kebel kicsordul:

„Érted égek, édes mindenem.“